

Юридична відповідальність за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень

Хуторянський Олександр Васильович, кандидат юридичних наук, доцент, заступника начальника ННПФПСКМ (Національна академія внутрішніх справ)

Частиною першою ст. 65. Закону України «Про запобігання корупції» за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень передбачено такі види юридичної відповідальності: а) *кримінальна*, б) *адміністративна*, в) *цивільно-правова*, г) *дисциплінарна*.

Кримінальна відповідальність - це вимушене зазнавання особою, яка вчинила злочин, державного осуду, а також передбачених санкцією статті КК обмежень особистого, майнового, або іншого характеру, що визначаються обвинувальним вироком суду і покладаються на винного спеціальними органами держави.

Ознаки кримінальної відповідальності, що відрізняють її від інших видів відповідальності:

1) Кримінальна відповідальність становить собою реальну взаємодію спеціальних органів держави і особи, визнаної винною у вчиненні злочину.

2) Кримінальна відповідальність - це вид державного примусу, це осуд злочинця і його діяння вироком суду, а також покладення на винного додаткових позбавлень і обмежень.

3) Вид і міра обмежень особистого (позбавлення волі), майнового (штраф) або іншого характеру визначені тільки у КЗ, перш за все у санкції статті КК, яка передбачає відповідальність за вчинений злочин.

4) Зазнавання таких обмежень завжди носить вимушений, а не добровільний характер. Застосування таких обмежень є обов'язком держави.

5) Кримінальна відповідальність можлива лише за вчинення злочину. Вчинення злочину виступає підставою Кримінальної відповідальності.

Під *адміністративною відповідальністю* слід розуміти застосування уповноваженим органом чи посадовою особою адміністративного стягнення до особи, яка вчинила правопорушення, що за своїм характером не тягне за собою відповідно до чинного законодавства кримінальну відповідальність.

Цивільно-правова відповідальність - установлена законом реакція держави на цивільне правопорушення, що виявляється в позбавленні особи певних цивільних прав чи накладенні на неї обов'язків майнового характеру. Вона є однією з форм державного примусу, оскільки пов'язана з застосуванням санкцій майнового характеру, спрямованих на відновлення порушених прав і стимулювання нормальних ринкових відносин, і полягає у стягненні неустойки, штрафу або пені.

Підставами для цивільно-правової відповідальності є: наявність майнової шкоди (у грошовому виразі - майнових збитків); протиправність поведінки

(дія чи бездіяльність); вина; причинний зв'язок між збитком і протиправною поведінкою.

Дисциплінарна відповідальність - це один з видів юридичної відповідальності, яка полягає в обов'язку працівника відповідати перед власником або уповноваженим ним органом за скоєний ним дисциплінарний проступок і понести дисциплінарні стягнення, передбачені нормами трудового права. Для окремих категорій працівників законодавством, статутами і положеннями про дисципліну можуть бути застосовані й інші види дисциплінарних стягнень.

Слід розмежовувати види дисциплінарної відповідальності - *загальну та спеціальну*.

Загальна дисциплінарна відповідальність настає на підставі норм Кодексу законів про працю (КзпП) і правил внутрішнього трудового розпорядку та поширюється на більшість працівників.

Спеціальна дисциплінарна відповідальність встановлена для вузького кола працівників. Її суб'єктом є працівник, який несе дисциплінарну відповідальність за спеціальними нормативно-правовими актами: статутами, положеннями, законами; передбачає застосування специфічних заходів дисциплінарного впливу. Така дисциплінарна відповідальність обумовлена двома чинниками: по-перше, специфікою трудових функцій, що виконують працівники; по-друге, особливо тяжкими наслідками, які можуть настати в результаті невиконання чи неналежного виконання покладених на них трудових обов'язків. Найхарактернішими рисами спеціальної дисциплінарної відповідальності є такі: обмежена сфера та коло суб'єктів її застосування; специфічні заходи дисциплінарного впливу (зазвичай більш жорсткі стягнення); визначене коло суб'єктів, які можуть її застосовувати; особливий порядок накладення та оскарження дисциплінарних стягнень; наявність спеціальних нормативних актів.

Таким чином, *спеціальна дисциплінарна відповідальність* - це окремий вид дисциплінарної відповідальності чітко визначених суб'єктів, які за вчинений дисциплінарний проступок можуть залучатися в межах спеціальних нормативних актів до більш жорстких заходів дисциплінарного впливу з особливим порядком накладення та оскарження дисциплінарних стягнень.

Особливістю дисциплінарної відповідальності державних службовців є те, що на відміну від кримінальної і адміністративної відповідальності, чинне законодавство не передбачає переліку посадових проступків, за які, власне вона й настає. Це зумовлено надзвичайною різноманітністю таких проступків. Питання щодо наявності чи відсутності посадового проступку у кожному конкретному випадку вирішує керівник державного органу, виходячи із обставин конкретної справи.

За вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень особи, притягаються до кримінальної відповідальності.

Згідно зі змінами, внесеними до Кримінального кодексу України, запроваджено новий термін «корупційні злочини».

Корупційними вважаються злочини, передбачені частиною другою статті 191, частиною другою статті 262, частиною другою статті 308, частиною другою статті 312, частиною другою статті 313, частиною другою статті 320, частиною першою статті 357, частиною другою статті 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 354, 364, 364-1, 365-2, 368-370 Кримінального кодексу України.

Такі зміни до закону про кримінальну відповідальність викликані необхідністю імплементації норм міжнародного права (як відомо Україна ратифікувала Цивільну конвенцію про боротьбу з корупцією 1999 р., Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією 1999 р., Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти корупції 2003 р.).

Національна система корупційних злочинів, подібна до визначеної Конвенцією ООН проти корупції від 31 жовтня 2003 р., яка включає:

1) підкуп національних державних посадових осіб; 2) підкуп іноземних державних посадових осіб і посадових осіб міжурядових організацій; 3) розкрадання, неправомірне привласнення або інше нецільове використання майна державною посадовою особою; 4) зловживання впливом; 5) зловживання службовим становищем; 6) незаконне збагачення; 7) підкуп у приватному секторі; 8) розкрадання майна в приватному секторі; 9) відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом.

Корупційні злочини за чинним КК України, можна поділити на два умовних види:

а) злочини вчинені шляхом зловживання службовим становищем (частини 2 ст.ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 410, ч. 1 ст. 357 КК);

б) та окремі злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг й злочин проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян (ст.ст. 354, 364, 364-1, 365-2, 368-370 КК).

Такі два види корупційних злочинів систематизувати за одним критерієм неможливо.

Об'єднання усіх корупційних злочинів можливе за іншим критерієм - за родовим об'єктом:

1) корупційний злочин проти власності (ч. 2 ст. 191 КК);

2) корупційний злочин проти громадської безпеки (ч. 2 ст. 262 КК);

3) корупційні злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ч. 2 ст.ст. 308, 312, 313, 320 КК);

4) корупційні злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян (ст. 354, ч. 1 ст. 357 КК);

5) корупційні злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (ст.ст. 364, 364-1, 365-2, 368-370 КК);

б) корупційний злочин проти встановленого порядку несення військової служби (ч. 2 ст. 410 КК).

Така класифікація є узагальнюючою (містить всі прояви корупційних злочинів) та має істотний єдиний критерій (родовий об'єкт злочину).